

V. Barsova, mladi umetniki Preobraženska, Kruglikova, Lemešev, Maksakova, Kozlovskij, Rejzen in mnogi drugi.

Od dirigentov imenujmo simfonista G. Rahlina in S. Mravinskega, operna dirigenta S. Samosuda, umetniškega vodjo moskovskega Velikega gledališča Zveze SSR, in nadarjenega A. Melik-Pašajeva. V Leningradu delujeta znameniti mojster A. Pazovskij, glavni dirigent leningrajskega Opernega in baletnega gledališča Kirova, in B. Hajkin, mlad, nadarjen umetnik, vodja leningrajskega Malega opernega gledališča.

Zelo pomembni so uspehi sovjetskega ruskega baleta. V zadnjih letih so bile odkrite cele zakladnice čudovitih talentov: mlada leningrajska plesalka G. Ulanova, zares genialen talent, T. Večeslova, Vahtang Čabukiani, moskovski plesalki M. Seměnova in O. Lepešinskaja ter plesalci A. Jermolajev, Sulamif in Asaf Messerer — sama mladina v razcvetu moči in talenta.

Slika ne bo popolna, ako mimogrede ne omenimo pojava, ki je značilen le za našo umetnost. Mislimo namreč na silen napredek ljubiteljskega glasbenega udejstvovanja.

Ljubezen do umetnosti je v naši deželi izredno velika; ljudske množice se ne zadovoljujejo več z vlogo gledalcev in poslušalcev. Glasbenikov-ljubiteljev so v naši deželi našli na sto in sto tisoče; združeni so v več nego 60 tisoč krožkov, studiev, klubskih ansamblov itd. Ta, po razmahu doslej nezaslišani napredek ima najvažnejšo vlogo v razvijanju glasbene kulture ljudskih množic. Toda razen svoje osnovne naloge — široke propagande glasbenega znanja postaja ljubiteljsko glasbeno udejstvovanje iz leta v leto pomembnejši činitelj v razvoju poklicne umetnosti. Iz njega izhajajo številni kadri poklicnih pevcev in izvajajočih glasbenikov. V vrste poklicnih glasbenikov stopajo ne le posamezni nadarjeni ljubitelji glasbe, marveč celi kolektivi, ki so pogosto na zelo veliki umetniški višini.

Prelep dokaz umetniške rasti množičnega samoudejstvovanja je evropsko proslavljeni »Z redom Rdeče zastave odlikovani pevski in plesni ansambel rdeče armade Zveze SSR«, ki ga vodi skladatelj in dirigent A. Aleksandrov. Ta veličastni kolektiv je nastal iz lastne izpodbude rdečearmejcev.

Lahko rečemo, da se v Sovjetski zvezi obnavljajo plemenite tradicije prosvetljenega glasbenega ljubiteljstva one dobe, v kateri je Boccherini posvečal svoje kvartete »ai veri dilletanti e conoscitori della musica« (resničnim ljubiteljem in poznavalcem glasbe). Toda ljubitelji, ki je zanje vedel Boccherini, so tvorili le ozek krog muzicirajoče aristokracije, ljubitelji pa, ki jih poznamo v Sovjetski zvezi, so milijoni ljudskih množic.

MIHAIL ŠOLOHOV

V. GOFFENŠEFER — R. BOR

Njegovo ime je postalo znano, ko je izšla prva knjiga »Tihega Dona«. To je bilo leta 1928. Šolohovu je bilo tedaj 23 let.

Čitatelj je takoj spoznal v avtorju romana nadarjenega umetnika in si je prizadeval, da bi zvedel, kdo je, odkod je prišel, ali je že kdaj prej pisal. Podatki o Šolohovu so bili zelo skopi. Da, pisal je in priobčeval. V nekaj letih pred izidom »Tihega Dona« je izšlo več knjig Šolohova. Bile so to posamične povesti ali zbirke povesti.

V eni teh zbirk, ki je izšla v drugi izdaji, ko se je bil »Tihi Don« že pojavil, je bil tudi kratek, lasten pisatelj življenjepis; v njem je bilo povedano, da se je Šolohov rodil leta 1905. v vasici Kružilin pri naselju Vešenska, v nekdanjem Okraju donske armade, — da je njegov oče bil neplemiški sin, mati na pol kozakinja na pol kmetica, on sam pa se je ob koncu državljanske vojne udeleževal bojev s kulaškimi tolpmi na Donu.

Pisati je začel leta 1923. Svoje prispevke je priobčeval v komsomolskih časopisih. »Tihi Don« je pričel snovati leta 1926.

V tem lastnem življenjepisju je bilo zamolčano, da je bodoči pisatelj menjal od leta 1920 celo vrsto poklicev: bil je učitelj, razkladač, zidar, knjigovodja, težak; da je pred nastopom pisateljskega poklica pogosto trpel težave in glad, a je kljub temu vztrajno oblikoval samega sebe, se sam učil in izpopolnjeval svoje ustvarjalne sposobnosti.

Ni mogoče razumeti Šolohova, če ne poznamo kozaškega okolja, v katerem se je rodil in živi Šolohov in ki je predmet opisovanja v njegovih romanih.

Kozaki so bili v Rusiji zelo svojevrstna družbena skupina. Njihov zametek so bili še v XV. stoletju nesrečni, svobode iščoči ljudje, ki so bežali pred fevdalnim zatiranjem kmetov v jugovzhodne pokrajine moskovske države. Tu so se združili v prostovoljne skupnosti. Izvor njihovega življenja je bil lov in boji s stepnimi nomadi, ribištvo in plenjenje ruskih in tujih trgovskih karavan, ki so potovale po rečnih poteh. Tak način življenja je polagoma izpremenil kozake v utrjene poklicne vojščake. Z njihovo močjo je začela računati tudi ruska država. Ta si ni le prizadevala, zavarovati se pred kozaki, ki so iz svoje srede dajali vodje kmečkih uporov, kakor sta bila na primer Stepan Razin in Emeljan Pugačev, marveč je tudi skušala izkoriščati te poklicne vojščake za obrambo državnih in vojaških meja ter za vojaško ekspanzijo proti jugu in vzhodu.

V nekaj stoletjih so kozaki preživeli zanimiv razvoj. Svobodni in svobodoljubni kozaki so polagoma postali zvesti in najreakcionarnejši zaščitniki absolutistične državne ureditve. Absolutistični režim jim je v prebivanje podelil nekatere okraje; dal jim je nekakšno samoupravo, ki je temeljila na vojaško-administrativni hierarhiji z ostanki nekdanje združne uprave. Zemlja, ki so jo imeli v lasti kozaki, je bila mnogo boljša od navadne kmečke zemlje, njihov življenjski položaj pa znatno višji.

Carska vlada je na vse načine gojila med kozaki stanovske predsodke; zanašala je mednje idejo, da so več vredni nego vse ostalo kmečko ljudstvo. Kozaki so ravnali z ruskimi in ukrajinskimi kmeti prezirljivo, zanikali so vsakršno sorodnost z njimi in so se smatrali za predstavnike posebnega naroda.

Navedimo na primer značilen razgovor, ki ga je opisal Šolohov v prvi knjigi »Tihega Dona«:

»Jaz sem kozak, ti si pa cigan, kaj?«

»Ne, oba sva Rusa.«

»Lažeš,« ga je s poudarkom zavrnil Afonjka.

»Kozaki so ruskega porekla. Ali ti je to znano?«

»Jaz pa ti pravim — kozaki so kozaškega rodu.«

»V starih časih so kmetje bežali pred veleposestniki in so se naselili na Donu; nazvali pa so jih kozake.«

»Beži, beži, ubožec... Sodruga se je naselila... Glej jo, glej, gobo strupenjačo! Za kmete nas je hotel napraviti!«

Toda pod zunanostjo kozaške stanovske enotnosti, ki je rodila nekakšno »nacionalistično« ornamo, so se kakor v vsej ostali družbi že skrivala notranja protislovja. To se je posebno močno pokazalo v dobi revolucije in državljanske vojne, ko se je v deželi razplamtel razredni boj, ki je zajel tudi »tihá« Don in ostro razdvojil kozake. Mnogi kubanski in donski kozaki, ki so bili po večini »bednjaki« (ubogi kmetje), in najzavednejši »srednjaki« so se uvrstili pod prapor revolucije ter se skupaj z delavci in ostalimi brezpravnimi kmeti borili zoper druge kozake, ki so svojo usodo navezali na usodo belogardejcev. Slednji del kozakov, ki so ga tvorili kulaki in stanovskim predsodkom všani srednjaki, je pod vodstvom belih generalov organiziral gibanje, ki je dobilo naziv »donska Vandeja«. Hkrati z zmago nad belogardejci na vseh frontah je bila pokopana tudi kontrarevolucionarna vstaja na Donu.

Reakcionarne tradicije in predsodki so v precejšnji meri otežkočili pot srednjega kozaškega sloja k revoluciji. Toda ko so spoznali, da na strani belih generalov nimajo bodočnosti, so delovni kozaki premagali reakcionarne stanovske predsodke in so vstopili v zvezo z delavskim razredom.

Danes žive kozaki v Sovjetski zvezi na drugačen način — v kolhozih. Niso več odtrgani od vsega ostalega kmečkega ljudstva, marveč žive življenje in za koristi vsega našega ljudstva. Oproščajoč se stanovskih predsodkov, čuvajo svoje najboljše vojaške tradicije, ki so jih pripravljene posnemati v obrambo občenarodnih koristi.

Mihail Šolohov je bil neposredna priča tega razvoja kozakov. Že od mladih nog je opazoval svojevrstno življenje kozakov, barviti način življenja kmetov-vojščakov. Poslušal je staro ustno izročilo in stare kozaške pesmi o svobodnih kozakih in njihovih slavnihi poveljnikih, o tem, kako so na daljnih pohodih služili carju.

Toda Šolohov ni pasiven opisovalec življenja. On je aktiven sodelavec in ustvarjalec tega življenja. Živeč v naselju Vešenska sredi kozakov je Šolohov ne le sodeloval pri ustanavljanju vzornih kolhozov na svoji domači zemlji, marveč se je izkazal tudi kot začetnik kozaških pevskih in plesnih ansambljev, kozaških kolhoznihi gledališč in cele vrste drugih kulturnih ustanov. Pisec »Tihega Dona« je zelo znan in priljubljen med kozaki, ki so ga izbrali za svojega zastopnika v Vrhovnem Svetu ZSSR.

Življenje sredi ljudstva, vsakdanja povezanost z njim, kozaški folklor, neprekosljiva pokrajina donske stepe — vse to se zrcali v delih Šolohova.

V predgovoru ene prvih knjig Šolohova, v zbirki »Donske povesti«, ki je izšla leta 1926, je pisec znanega romana »Železnyj potok« A. Serafimovič podal prvo, pomembno oceno o delu mladega pisatelja.

Danes, ko je Šolohov po dolgi in zanimivi prehojeni poti v dobi svojega ustvarjalnega razcveta, je ta ocena posebne vrednosti.

»Kakor stepna cvetica vstajajo v živih potezah povesti Šolohova,« je pisal Serafimovič. »Preprosto, krepko, — občutiš, da je vse, kar pripoveduje, pred tvojimi očmi. Jezik je slikovit, tisti barviti jezik, ki ga govore kozaki. V njem je jedrnatost in ta jedrnatost je polna življenja, napetosti in resničnosti.

Ima čut za mero v ostrih trenutkih, ki zato presunjajo. Je silen poznavalec tega, o čemer pripoveduje. Njegov pogled je občutljiv, vse razumevajoč. Imá sposobnost, da iz različnih znakov izbere najznačilnejše.

Dani so vsi pogoji, da se Šolohov razvije v pomembnega pisatelja, le učiti se, obdelovati vsako svojo stvar in ne hiteti — tega mu je treba.«

Napoved Serafimoviča se je uresničila. Šolohov se je razvil v zelo velikega pisatelja, v enega izmed najbolj nadarjenih in najboljših mojstrov naše umetniške proze, v pisatelja, ki z vsem svojim delom praktično utrjuje veliko in pogumno umetnost našega realizma.

Prve povesti Šolohova so v marsičem nedovršene, pogosto shematične. Toda v njih so se že nakazale poteze nadarjenega pisatelja, tiste dragocene poteze, ki so se v vsej svoji moči pojavile v »Tihem Donu«.

V svojih povestih napoveduje Šolohov boj lažnivo-sladkobnemu opisovanju revolucionarnega boja. Brez zlagane patetike nam pripoveduje, kako možato so umirali revolucionarni borci v letih državljanske vojne. Opisuje nam zagrizene boje na kozaškem naselju, pripoveduje nam o tem, kako so kulaki skušali obraniti svojo lastnino in zemljo, kako zverinsko so ravnali z rdečearmejci, s komisarji za prehrano in z vaškimi pisarji. V besnem boju je brat šel nad brata, oče ubil sina, sin ustrelil očeta. Šolohov nam predstavlja nove vaške ljudi, ki so prevzeli nase vse breme boja s kontrarevolucionarnimi silami in reakcionarnimi preživelimi običaji. In kot najznačilnejšo lastnost teh ljudi poudarja organsko povezanost njihove boljševiške nepopustljivosti in človečnosti.

Mnogo snovi in motivov iz »Donskih povesti« je prešlo v »Tihi Don«. Toda to so le majhni potočki, ki so se prelili v strugo široke reke. »Tihi Don« je v ruski književnosti prvo veliko in z nadarjenostjo napisano delo o kozakih. Obenem pa je to mojstrovina naše umetniške proze.

Dvomljivo je, ali je mladi Šolohov, ko je začel snovati svoj roman, imel pred seboj svoj lastni, teoretično obdelani »estetski kodeks«. V književnost je stopil pravi in zelo nadarjen pisatelj, ki je hotel povedati čitateljem malo znane stvari in ki je znal o teh stvareh zanimivo pripovedovati. Mogoče je njegov edini estetski program bilo prepričanje o pravilnosti njegovega svetovnega nazora, poštenost v odnosu do snovi, čistost namena, organsko povezana s stremljenji naprednih graditeljev socializma.

Šolohov je pogumno prikazal življenjsko resničnost v vseh njenih protislovjih. Zavrgel je vsako shematično tendencioznost, ker se je njegov svetovni nazor skladal z objektivno tendenco v razvoju zgodovinske stvarnosti same. Slednjič v naši književnosti Šolohov ni bil osamljen v svojem ustvarjalnem prizadevanju. Toda objektivno-materialistična metoda in realistični stil sta se pri avtorju »Tihega Dona« krepko in uspešno poosebila in globlje razkrivata življenje. Ta stil se posebno ostro prikazuje v oblikovanju izvirne snovi romana.

O posebnostih življenja in življenjskega načina kozakov so že mnogokrat pisali etnografi in publicisti. A šele Šolohov nam je prikazal vso specifičnost življenjskih običajev kozakov. Ko je vzel za snov način življenja, kakor ga srečamo pri kozakih, je Šolohov pokazal v svojih romanih bistvo precej širokih socialnih pojavov — proces razredne diferenciacije pri kmečkem ljudstvu v letih državljanske vojne in v dobi kolektivizacije.

Brez »Tihega Dona« in »Zorane ledine« bi nam marsikaj tega, kar se je dogajalo na Donu (in ne samo na Donu) v času državljanske vojne in v dobi kolektivizacije, ne bilo razumljivo. V tem je velikanski spoznavni pomen Šolohovljevih del, ki so dobila značaj velikih družbenih dogodkov in so imela nemajhno vlogo v gradnji socializma.

Dela Šolohova niso ne zgodovinska raziskavanja ne ekonomski orisi. Umetniška dela so, v katerih so spoznavni elementi organsko zlit z estetskimi ele-

menti. Sledeč najboljšim tradicijam ruske klasične književnosti, odsevajoč v svojem ustvarjanju vplive Gogolja, Tolstoja, Čehova vnaša Šolohov v razvoj naše književnosti tudi nove poteze, ki so mu lastne kot izvirnemu umetniku.

Epična natančnost in resnost se družita v njegovih delih z globoko liričnostjo in sočnim ljudskim humorjem; tragične dogodke ostrega razrednega boja riše umetnik, ki vroče ljubi življenje, ljudi in narodo.

Crpajoč besedno bogastvo iz zakladnic ljudskega jezika in ustvarjajoč zanimive dialoge, v katerih je vselej čutiti barvitost donske govornice, se Šolohov vendar ne navdušuje nad naturalističnimi dialektizmi in ne zlorablja tega, zoper kar je nekdanj nastopil M. Gorkij. Ljudski jezik dobiva v delih Šolohova književni zvok, književni jezik pa postaja ljudski jezik.

Ne moremo si zamisliti Šolohova izven pokrajin, ki jih je ustvaril, pokrajin, ki so čudovite v svoji pestri barvitosti, vselej zvezane z dejanjem in ki pomagajo h globljemu razumevanju dogodkov in značajev. A v odkrivanju značajev je največja moč Šolohova.

Značaji Šolohovljih ljudi — tu mislimo predvsem na »Tihi Don« — so naslikani v vseh razvojnih protislovjih, hkrati pa so ti značaji popolni do najmanjših navad in podrobnosti. Najbolj zamotan izmed vseh Šolohovljih značajev je seveda lik glavnega junaka »Tihega Dona«, kozaka Grigorija Melehova. Šolohov ima rad svojega junaka in zato neusmiljeno razkriva vso resničnost njegove usode, vso protislovnost njegovega značaja in razvoja. Grigorij je mladenič, ki se mu srce napolni z usmiljenjem ob pogledu na račko, ki jo je nekdo slučajno posekal s koso. In Grigorij, od življenjskih preizkušenj že zgodaj osivel človek, ki je v svoji mladosti prelil že mnogo krvi, ki je uničen in odvajen jokati, stoji pred osirotelo hišo. Tak je začetek in konec karakteristike junaka. Med njiju je postavljen po času kratek, a po pomenu velikanski kos življenja.

Bili so še časi pred vojno, ko se je začela Grigorijeva življenjska drama, njegova ljubezen do tuje žene Aksinje, ženitev z Natalijo, ki je ni ljubil, odhod od domačih za slugo k panu. To so bila leta imperialistične vojne, ki je ohladila dušo Grigorija in vzbudila v njem ogorčenje zoper one, ki so za svoje lastne koristi pošiljali ljudi na bojišče. Bila so leta revolucije in državljanske vojne, ko je pred milijoni takih ljudi, kakršen je bil Grigorij, vstalo vprašanje: »S kom naj gremo?«; tedaj, ko je v iskanju resnice in pravičnosti zapadel Grigorij zdaj vplivu kozaških »avtonomistov«, zdaj šel skupaj z boljševiki, se ločil od njih in se pridružil belokozaškemu kontrarevolucionarnemu gibanju.

Za boljševike je bil — poveljnik belokozaške divizije. Za bele, ki so ga dobro poznali, je bil — »nedozorel boljševik«. Oficirji-plemiči pa so ga imeli za »neotesanega mušiča«, s katerim lahko delaš, kar hočeš. In Grigorij prav dobro vidi, da je onim, s katerimi ga je »povezala bridka stiska« le »tujec od nog do glave«. Polagoma začenja spoznavati koristoljubne namene in neizbežen propad belega gibanja.

Zelo prepričljivo je opisano to Grigorijevo razpoloženje v četrti knjigi romana, kjer pisatelj pripoveduje o zaključku »donske Vandeje« in o razsulu Denjikinove armade. Na znotraj že sprt z belogardejci se bolni Grigorij umika skupaj s »potomci svobodnih kozakov, potolčenimi v sramotni vojni zoper rusko ljudstvo«. S solzami v očeh posluša v noč se razlegajočo staro kozaško pesem o tem, »kako mineva poletje, toplo poletje, in prihaja, o bratci, hladna zima«, o tem, kako ne bodo mogli kozaki nikjer »prezimiti« in nikamor »oditi«.

Toda Grigorij se je odločil, kam pojde: po razsulu bele armade je stopil v vrste Budennijeve konjeniške armade in se je boril na poljski fronti. S tem je bila končana težka in značilna Grigorijeva pot, pot, ki jo je prehodil znaten del delovnih kozakov v dobi državljanske vojne. S tem pa še ni bila zaključena osebna usoda samega Grigorija.

Osebna usoda junaka »Tihega Dona« je tragična. Vzroki njegove tragike tiče v socialnih razmerah, v neredu konservativnega življenjskega načina in v ostrem, neukrotljivem značaju Grigorija samega. In če skoraj v vsem razpletu romana izraža Grigorijevo odstopanje in omahovanje težavno pot srednjega kozaškega sloja k revoluciji, preneha Grigorij v zadnjem delu romana biti iskalec socialne pravičnosti, socialno-tičen junak, v katerem se odraža pot kozakov k revoluciji. Kozaki so se združili s proletariatom. Grigorij pa, ki je tudi bil prišel na pravo pot, je kmalu krenil z nje. V zadnjem (osmem) delu romana stoji pred nami popolnoma uničen človek, ki je utrujen od boja in se skuša umakniti iz njega. Toda boj se je nadaljeval in umakniti se iz njega ni bilo mogoče; Grigorij se je znašel strt prav »v sredi« med dvema taboroma, česar se je ves čas najbolj bal.

Naši čitatelji so spremljali usodo tega človeka z razumevanjem in sočustvovanjem. Kajti v njem je bilo mnogo dobrega: ljubezen do dela, polnovredno sprejemanje življenja, notranja poštenost, stremljenje po pravičnosti in resnici, po spoznanju hrepeneč um, pogum in močatost. Čitatelji so bili pripravljeni odpustiti Grigoriju vse njegove padce in napake, — ko so spoznali vse okoliščine, ki so bile krive teh napak. Razumljiva jim je bila tragičnost zadnjih Grigorijevih korakov, ki so bili nepopravljivi in so ga speljali proč od pravih izvirov resnice, od nove poti, na katero so stopili kozaki.

Zaradi svojih globin je občudovanja vreden lik Aksinje. To je čudovit, po notranji vsebini bogat lik ruske žene, eden izmed najboljših likov v sovjetski književnosti. Aksinji ni bil Grigorij le edini človek, ki ga ljubila, ampak tudi edini vir svetlobe v njenem temnem življenju, edino upanje, da se bo po njem iztrgala iz zoprnega, v rodbinske vezi vklenjenega življenja. Njena ljubezen do Grigorija je neskončna in požrtvovalna. Pripravljena je žrtvovati zanj tudi življenje. In resnično ga tudi žrtvuje zanj (in v precejšnji meri — zaradi njega): njeno življenje se zaključi tisti dan, ko se je zdelo, da je tudi zanjo prišla zapoznala, toda dolgo pričakovana sreča.

Ljudje in dogodki, ki so orisani v »Tihem Donu«, spadajo nekako v uvod k »Zorani ledini« (1932). Svojestvenost razvoja kolektivizacije na Donu, posebnost onih reakcionarnih tradicij in sovražnih sil, ki jih je uspelo premagati, bo mnogo bolj razumljiva onemu, ki je pred »Zorano ledino« prebral »Tihi Don«.

Iz let in dogodkov, ki so opisani v »Tihem Donu«, izhajajo tudi zgodbe mnogih oseb v »Zorani ledini«. Tu sta Polovcev in Ostrovnov, bivša belogardejca, ki si v dobi kolektivizacije brezuspešno prizadevata, da bi zanetila kontrarevolucionarni upor kozakov proti sovjetski oblasti. Vidimo nekdanjega pristaša rdečih Tita Borodina, ki je videl v revoluciji le pot k osebni obogatitvi, postal kulak in zagrizen sovražnik sovjetske oblasti. Srečamo Kondrata Majdannikova, ki se je tolkel v vrstah rdečih kozakov in ki je smatral potlej svoj vstop v kolhoz kot naravno nadaljevanje tega, za kar se je boril v državljanski vojni. Majdannikov z bolečino in mukami zmaguje v sebi malenkostna osebna čustva. Toda čim težavneje se v njem vrši prelom, tem krepkeje stopa po novi poti. V tem je velikanska življenjska resnica in prepričevalnost lika Majdannikova.

Če je v središču »Tihega Dona« prikazan konservativni kozaški tabor in usoda teh kozakov, so v »Zorani ledini« naslikani v prvi vrsti graditelji nove dobe, napredni ljudje kozaške vasi, med kakršne sodi Majdannikov, — boljševiki, ki so na čelu kolhoznega gibanja, kot sta Davydov in Naguljnov. »Zorana ledina« torej ni pomembna le kot najboljše, doslej nedoseženo rusko književno delo o kolektivizaciji, marveč tudi kot delo, v katerem so podani zelo zanimivi liki boljševikov.

Pred seboj imate barvito osebnost »za svetovno revolucijo navdušenega« Naguljnova. Ta komunist-kozak, burnega značaja, neučakan in nepotrpežljiv v svojih dejanjih, napravi nemalo napak. Vendar niso samo te napake zanj tako zelo značilne. Naguljnov je resnično »jezen na lastnino« in popolnoma vdan delu stranke. Predan je stranki z vsem svojim življenjem, življenjem revolucionarnega borca. Ne razume dosti in se pogosto zmoti. Vendar oba, čitatelj in Davydov, razumeta, da so slabe poteze Naguljnova popravljive in izginjajo zaradi notranje čistosti in revolucionarne nepopustljivosti, ki sta zanj svojstveni.

Lik Davydova zelo prepričevalno dokazuje, da je ustvarjanje Šolohova v »kozaški snovi« neomejeno. Potujoči delavec se je pisatelju prav tako posrečil kakor kateri si bodi izmed junakov-kozakov. Davydov, ki se je znašel v posebnem okolju kozaške vasi, kaže najboljše lastnosti borca in agitatorja, graditelja novega življenja in vzgojevalca ljudi. On dela tam kakor bi sodeloval kjer si bodi pri gradnji socializma. Šolohov opisuje vse težave, ki se Davydovu stavlja na pot, in način, s katerim jih premaguje: globoka povezanost z množicami, delovanje edinole v korist ljudstva, ekonomika in zavest, ki ju mora kot strankin poslanec graditi.

Romani Šolohova in liki ljudi, ki jih je ustvaril, so se trdno zasidrili v sovjetskem čitatelju. Zbližal se je s temi junaki in si jih zapomnil kakor žive ljudi. (Znano je, da je od izida prve knjige »Tihega Dona« in natisom zadnje knjige poteklo 12 let: prva knjiga je izšla leta 1928, druga leta 1929, tretja v letu 1933, četrta knjiga je začela izhajati leta 1937 v časopisu in je bila končana v začetku 1940. leta). Vseh 12 let so čitatelji nepotrpežljivo čakali na vsako knjigo, na vsak del in poglavje te čudovite epopeje. Šolohov je prejel na stotine pisem, v katerih ga ljudje razne starosti in različnih poklicev sprašujejo o nadaljnji usodi junakov, izražajo svoje želje glede na nadaljnji razplet dejanja, izjavljajo svoje vzhicenje ali protest nad tem ali onim prizorom. O stopnji vpliva, ki ga je imela na čitatele »Zorana ledina«, lahko sodimo na primer po naslednjem nenavadnem, a značilnem dogodku. Pred nekaj leti je dopisnik nekega moskovskega časnika bil navzoč na nekem kolhozu pri posvetu o proizvodnji. Na tej seji so kolhozniki ostro obsojali svojega predsednika zaradi slabega delovanja. Pri kritiki so mu stavljali za zgled »tovariša Davydova«. Dopisnik, ki je mislil, da gre za katerega izmed predsednikov sosednih kolhozov, je odprl beležnico, da bi si zapisal ime kolhoza. Sam pri sebi se je že veselil zanimive časnikarske snovi o vzornem predsedniku. Toda namesto da bi slišal ime kolhoza, je zvedel za naslov Šolohovljega dela. Kolhozniki so stavili svojemu predsedniku za zgled junaka »Zorane ledine«. Časnikarju ni bil ta dogodek nič manj zanimiv in je o njem napisal poročilo.)

Takšen vpliv ima velika realistična ustvarjalna moč Šolohova, njegovo neutrudljivo stremljenje po opisovanju življenjske resnice.

Pisec »Tihega Dona« in »Zorane ledine« se ne ustavlja ob tem, kar je dosegel. Neprestano išče in napreduje. In če primerjaš prvo knjigo »Tihega Dona« s

poslednjo, prav lahko ugotoviš, kako se je povečalo mojstrstvo pisatelja, ki je v četrti knjigi »Tihega Dona« v resnici dosegel klasično popolnost.

To pa še ni zaključek. Za Šolohova ne smemo reči, da je že »odslužil«. Največji naš pisatelj, ki je dobil časten naziv akademika, je še zelo mlad. Lani je dopolnil svoje 35. leto. Pred njim je še veliko življenje in velikanske ustvarjalne možnosti.

MED KNJIGAMI IN DOGODKI

PO ZLATIH LESTVAH*

Najmočnejše Gradnikove lirične stvaritve so nastale iz nekega posebnega življenjskega občutja, značilnega ne samo za njegovo poezijo, marveč sploh za poezijo preteklega meščanskega stoletja. Mislim na panteistično osnovno življenjsko občutje. Goethe, ki ga je imenoval Thomas Mann predstavnika meščanskega stoletja, in je res nosil v sebi vse glavne tendence svojega časa, je bil panteist in z njim so bili panteisti skoro vsi največji liriki tega stoletja od Byrona, Puškina, Prešerna do Baudelaira in Rilkeja. Panteizem je bil intimna, čeprav ne uradno priznana religija vseh velikih evropskih romantikov. Romantično oboževanje narave, subtilnost, s kakršno se je romantična lirika izgubljala v vetrove, rože, noči, vesolje, trave, polja, roso, grobove, mesečino, valove, oblake, vsa njena metaforika, ki zajema v kipečem življenju narave podobe duhovnega življenja, ves njen čustveni zanos, ves njen mitos profinjnih sfrasti, vse to je moglo najti svojo filozofsko in religiozno opravičilo v tistem motnem, nedoločnem, skrivnostnem nazoru, ki po svobodi hrepenečega romantičnega človeka ni vklepal v oklep dogem kakor druge religije, namreč v panteizmu. Dualistične krščanske konfesije, ki so delile vse stvarstvo v dve strogo ločeni polovici: duhovno in materialno, med katerima ni mostov in si stojita od vekov nasproti kakor dva sovražna tabora, so bile morda najpripravnejša religija tiste fevdalne družbe, v kateri sta si stala nasproti dva druga sovražna tabora, namreč: plemiški in plebejski. Vladajoči sloji znajo vedno prilagoditi vsako popularno religijo ali filozofijo tako, da zamore služiti v opravičilo njihovemu družabnemu redu, pa naj so njena načela v še tako očitnem nasprotju s temelji, na katerih ta red počiva. Ali ni bilo potemtakem kaj lahko in hkratu dokaj smelo prilagoditi tisto krščanstvo, ki je oznanjalo enakost vseh ljudi vsega sveta, potrebam fevdalne družbe? Ali ni začel plemič enačiti sebe s svetlo, duhovno polovico stvarstva, ali ni podrejeno mu množico ponižal na stopnjo temne zaničevane gmote? Postavil nasprotje: duh - plemstvo proti materija - plebs? Tem razumljiveje nam bo, če pomislimo, da je bilo v tem času res plemstvo tisto, ki je gojilo kulturo, umetnost, in da so bile množice podložnikov ločene od vseh dobrin ustvarjajočega duha. V dualističnem svetovnem naziranju krščanskih konfesij je torej plemstvo iskalo najvišje opravičbe svojemu družabnemu redu in je pri tem docela pozabljalo na bistvo krščanstva samega, ki je bilo s tem redom v popolnem nasprotju. — Romantika, vsaj prvotna, neoportunistična, je bila samo del velikega duhovnega in socialnega

* Alojz Gradnik, Zlate lestve, založila Narodna tisk., Ljubljana 1940, 112 strani.